

Η ΝΟΣΟΣ ΑΒΟΥΛΙΑ

ΣΤΗ ΡΩΜΕΪΚΗ ΛΕΓΕΩΝΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣΥΝΗΣ

Διὰ τὰ προβληθῆ χτυπητὰ τὸ «Γιατὶ» τὸ δημερινὸ ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα εἶνε ἀποτυφλωτικὸ καὶ διὰ τὰ φανῇ καλλίτερον ὁ τρόπος καὶ τὸ πῶς ὁ δάσκαλος ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παρατηρήσεως τοῦ Ρωμοῦ, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνθυμηθῶμεν : Τί ἐστὶ Προσοχή καὶ ποῖο εἶνε τὸ ἔργον τῆς εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου.

Διότι τῆς Προσοχῆς εἶνε συνάρτησις ἡ παρατήρησις.

Ἡ προσοχή εἶναι δυὸ εἰδῶν, ἡ αὐτόματος ἀναγκαστικὴ καὶ ἡ θεληματικὴ. Ἡ αὐτόματος ἐξ ἐνστίκτου προσοχῆς, κοινὴ εἰς ὅλα τὰ ζῶα καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σπουδαῖον μέσον ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου νοῦ, εἰμὲν διότι ἐκεῖθεν ἔλκει τὴν γένεσίν τῆς ἡ θεληματικῆς προσοχῆς, ἥτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς δύναμις διευθύνσεως τοῦ πνεύματος, ἀφοῦ ἰδικότης ἔργον εἶνε ἡ προσπάθεια τοῦ ἀτόμου ὅπως διακρίνῃ καλλίτερον τὸ ἀντικείμενον, ἢ ὅπως συγκράτησιν εἰκόνα ἢ ἰδέαν παρούσας εἰς τὸ πνεῦμα, διὰ τὸ ἀντιληφθῇ τελειότερον τὴν λογικὴν σχέσιν. Πρὸς πληρύτεραν μάλιστα κατανόησιν τοῦ ἔργου τῆς θεληματικῆς προσοχῆς, τὴν ὁποίαν οἱ ψυχολόγοι ἀποδίδουν εἰς ἐνέργειαν ἀνσταλτικῆς δυνάμεως (Force inhibitoire) τῆς θελήσεως, παραθέτω τὸ ἐπόμενο παρὰδειγμα τοῦ Richet.—«Σκέπτομαι ἐπὶ τοῦ θέματος ποῦ θὰ γράψω καὶ προσπαθῶ ν' ἀκολουθήσω τὴν σειρὰν τῶν ἐπιχειρημάτων. Ἐν τούτοις πᾶσα πράγματα βρίσκονται ὁλόγυρα διὰ τὰ μὲ ἀπασχολήσουν. Στὸ τραπέζι ἐπάνω ἐφημερίδες, μολύβια, κονδυλοφόροι, γράμματα, βιβλία, μύγες, ποῦ πηγαίνουσιν. Ἐξ ἄλλου στὸ δωμάτιο ἄλλα βιβλία, φωτογραφίες, τὸ χτύπημα τοῦ ὥρολογιοῦ. Στὴν εἴσοδον βήματα καὶ ὁ θόρυβος τῆς ἀνοιγομένης θύρας. Στὸ δρόμον ἀμάξια, ἄνεμος καὶ σκόνη...καὶ συγχρόνως ἰδέαι σχετικαὶ ἀναφανίσκονται πανταχόθεν μὲ ἄλλας ἀτόπους, ἀπιθάνους...Καὶ ὅμως μπορῶ νὰ ξεκαθαρίσω ὅλ' αὐτά. Τὸ ἐνεργητικὸν Ἐγὼ διὰ συντόνου προσπάθειάς, ἀπαλλασσόμενον τῶν αἰσθητέων τοῦ παρόντος καὶ ὅλων τῶν ἐπανερχομένων ἐν τῷ πώσῳ καὶ εἰκόνας τοῦ παρελθόντος τυγκεντρώνεται εἰς μίαν μοναδικὴν σειρὰν ἰδεῶν, καὶ διὰ τῆς προσοχῆς κατορθώνει νὰ καταστήσῃ μόνον αὐτὰς ζωηράς καὶ φωτεινάς, ἐν ᾧ ὅλας τὰς ἄλλας ἐπιτυγχάνει νὰ τὰς σκιασῇ».

Ὁ Obersteiner περυσίησεν, ὅτι διὰ τὰ φανερωθῇ ἡ προσοχή χρειάζεται περισσότερος χρόνος διὰ τὰς γυναικας καὶ τοὺς ἀγραμμάτους παρὰ διὰ τοὺς ἐγγραμμάτους καὶ τοὺς ἄνδρας, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ τρόπος τῆς ζωῆς ἀνέπτυξε τὴν δύναμιν τοῦ ἀνσταλτικοῦ ἔργου (action d'arrêt).

Ἄλλ' ἐκαίνο τὸ ὅποσον ἐνδιαφέρει πρὸ παντός τὸ θέμα μας εἶνε ἡ ἐπιστημονικὴ βεβαίωσις (Ferrier, Bastian, Richet, Obersteiner, Ribot καὶ λοιποὶ) ὅτι ἡ προσοχὴ εἶνε μορφὴ τῆς θελήσεως καὶ ἀνατρέφεται διὰ τῆς συνηθείας. Ὁ δὲ Ribot, ὁ ὅποτος ἐγράψε ψυχολογίαν τῆς Προσοχῆς, συμπεραίνει ὅτι ἡ μέθοδος τῆς ἀνατροφῆς τῆς θεληματικῆς προσοχῆς δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὴν μοναδικὴν δικτύωσιν : «Κάμε ἐλκυστικὸν ὅτι ἐκ φύσεως δὲν ἔχει θέλγητρον καὶ δῶσε ἐνδιαφέρον εἰς ὅτι ἐκ φύσεως στερεῖται ἐνδιαφέροντος».

Ἡτοι—: Διὰ ν' ἀνατραφῇ ἡ Προσοχή, κ' ἐπομένως ἡ δύναμις τῆς Παρατηρήσεως τοῦ παιδιοῦ, πρέπει τὰ μυθήματα νὰ μὴ τὸ τρομάζουν, ἀλλὰ νὰ τὸ ἐλκύσουν καὶ νὰ τοῦ κινοῦν τὸ ἐνδιαφέρον. Αὐτὸς εἶναι μὲ δυὸ λόγια ὁ ἐπιστημονικὸς τρόπος τῆς ἀνατροφῆς τῆς Προσοχῆς, σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν τῶν παιδιῶν, τὰ ὅποια εἶνε γνωστὸν μὲ πόσῃ περιέργειαν παρατηροῦν ὅλα τὰ πράγματα.

Ἐν γένει δὲ τὰ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα τῆς νεωτέρας ψυχολογίας ἔρχονται ἐκ τῶν ὑσ-έρων νὰ ἐπιβεβαιώσουν καὶ ν' ἀποδείξουν τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν προσπαθειῶν ὅλων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ παιδαγωγῶν τοῦ πολιτισμένου κόσμου ἀπὸ τοῦ Locke, Rabelais καὶ Montaigne, διὰ τοῦ Rousseau, Kant, Pestalorri καὶ Spencer μέχρι τοῦ Desmoulin, οἱ ὅποιοι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπέβαλλον τὴν ἀρχήν : ὅτι σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐνεργητικῶν δυνάμεων τοῦ πνεύματος καὶ ΟΧΙ (ὦ Δάσκαλοι !!!) ἡ ἀπόκτησις γνώσεων, ἡ ὅποια δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται παρὰ ἀπλούστατο βοηθητικὸν μέσον :

Καὶ οἱ πολιτισμένοι λαοὶ πρόθυμοι εἰσέγαγον εἰς τὰ σχολεῖα τοὺς τὴν εὐχάριστον κ' ἐνδιέφερουσαν μέθοδον τῆς διὰ τῶν πραγμάτων διδασκαλίας (object lessons), εἰς τὴν ὁποίαν : 1) Προηγεῖται ἡ γνῶσις τοῦ πράγματος ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῆς λέξεως. 2) Ἡ διδασκαλία τῆς Γραμματικῆς ἀκολουθεῖ τὴν ἐκμάθησιν τῆς Γλώσσης. 3) Προηγεῖται ἡ παρατήρησις τῆς λογικῆς ἐρεύνης καὶ 4) Ἐπετα, ἡ πνευματικὴ προσπάθεια τῆς εὐχαριστήσεως.

×

Ἀλλὰ ὅπως μεθερμηνευθοῦν αὐτὰ ὅπως πρέπει Ρωμειστί, πρέπει νὰ λεχθοῦν ἐκ τὴν ἀνάποδην.

Προδίδουν φανερά ἀδυναμίαν θελήσεως ὅσοι ἐκ φύσεως εἶνε, ἐπιπόλαιοι, εὐεθέσιοι, ὅσοι εὐκολὰ γνωρίζουν τὸν κόρον ἢ τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ οἱ στεροῦμε-οὶ ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ τοιοῦτοι δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ τι ἔχουν προδιάθεσιν διὰ τὴν συγγενῇ νόσον Ἀβουλίαν (aboulie intellectuelle), ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ ὁ ἱατρὸς τοῦ Ἀμστερνταμ Gue, ἀπροσεξίαν (aprose-

χιε) τῆς ὁποίας τὰ διαγνωστικὰ εἶνε αὐτὰ τὰ φαινόμενα τῆς ψυχικῆς νόσου τοῦ Λογιωτάτου: ἦτοι, ἡ βραδεία προσπάθεια τῆς προτοχῆς καὶ ἡ ἀδυναμία ὅπως αὕτη συγκρατηθῇ.

Ἐν τούτοις οἱ Ρωμηοί, οἱ ὅποιοι ἐκ κληρονομίας καὶ κλιματολογικῶν αἰτίων κατατάσσονται εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐκ γενετῆς διατεθειμένων πρὸς τὴν ἀβουλίαν, ἀντὶ νὰ φροντίσουν διὰ τῆς ἀνατροφῆς νὰ ἐνδυναμώσουν ὅπως δὴποτε τὴν θέλησιν, χάριν τῶν προγόνων ἔχουν καὶ θὰ ἔχουν ἐν χορήσει ἐκπαιδευτικὸ σύστημα καταχανδακῶνον ἅμα τῇ γενέσει τοῦ τὸν σπόρον πίσης προσθαθείας τοῦ μυαλοῦ νὰ ἐνεργήσῃ, νὰ θελήσῃ, νὰ προσέξῃ.

Κ' ἔτσι διὰ νὰ ἔχουν τὸ δικίωμα οἱ Ρωμηοὶ νὰ λέγουν ὅτι μαθαίνουν, καὶ ξέρουν, καὶ γράφουν τῇ γλῶσσά τῶν προγόνων αὐτοκαταδικάζονται νὰ μένουν διὰ βίου "Αβουλοι.

Ἐν τούτῳ δὲν ἦτο ἀνάγκη οἱ Δάσκαλοι νὰ διαβάσουν, νὰ νοιώσουν καὶ νὰ συμμορφωθοῦν μετὰ τὰς θεωρίας τοῦ Δαρβίνου καὶ τοῦ Σπένσερ, οἱ ὅποιοι πρὸ μισοῦ αἰῶνος κατεδίκασαν τὸ ἐν χρήσει curriculum διότι ἔχει ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα ν' ἀποκοιμίζῃ τὸ πνεῦμα, καθόσον παραμελεῖ τὰ μαθήματα ἐκεῖνα τὰ ὅποια διεγείρουν τὴν περιέργειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὡς προκαλοῦντα τὴν παρτήρησιν καὶ τὴν κρίσιν, ἀλλ' ἔρκει νὰ διαβάσουν τὸν Κικέρωνα γιὰ νὰ μάθουν, ὅτι ἡ ἀξιωματικὴ διδασκαλία εἶνε συχνὰ ἐπιζημία εἰς τὸ πνεῦμα. «Obest plerumque iis qui discere volunt, auctoritas eorum qui docent».

X

Μετὰ τ' ἀνωτέρω νομίζω εὐκολο νὰ φανῇ 1) Κατὰ πόσον ἐποβηθεῖ τὴν ἀνατροφὴν τῆς θεληματικῆς Προσοχῆς ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος τῆς διὰ τῶν πραγμάτων διδασκαλίας· καὶ 2) Ποία διαφορὰ ἢ μᾶλλον ἀντίθεσις ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς δογματικῆς μεθόδου τῶν σχολείων μας.

Πραγματικῶς, ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ μέθοδος, ἀφ' ἐνὸς δὲν προσκρούει εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ ὡς καθιστῶσα τὴν μελέτην εὐχάριστον καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξεγείρει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὡς ἀπευθυνομένη εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ καὶ τὴν αὐτόματον λογικὴν του, ἡ δὲ δική μας, ἡ ἐφαρμοζομένη στὰ σχολιά μας, κατὰ τὸν Montaigne προσπαθεῖ νὰ χαράξῃ τὰς ιδέας στὴ μνήμη ὑπὸ μορφήν χρησμῶν ἀρτίων ὅπου τὰ ψηφία καὶ αἱ συλλαβαὶ ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος.

Καὶ δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν ἡ μὲν πρώτη μέθοδος ἐνεργητικὴ, ἐπαγωγικὴ καὶ ἐξερευνητικὴ, φέρουσα ἐκ τοῦ πράγματος εἰς τὴν ιδέαν, ἐκ τῆς πείρας εἰς τὸν νόμον ἐκ τοῦ παραδείγματος εἰς τὸν κανόνα καὶ καθοδηγοῦσα τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ

τοῦ φυσικοῦ δρόμου τῆς ἐξελιξέως τοῦ πνεύματος τοῦ, ἡ δὲ ἄλλη ἀποταμιευτική, μηχανικὴ καὶ ἀποφθεγματικὴ περὶ γερμίζουσα τὰ μυκτὰ τῶν παιδιῶν μὲ πεποιθήσεις καὶ ἀρχὰς ξένας. τὰς ὁποίας μετὰ ταῦτα γενόμενοι ἄνδρες περὶ γερμίζουσιν, ἀνίκαντοι νὰ δοῦν, νὰ παρατηρήσουν, νὰ δημιουργήσουν ἰδικὰς τῶν. [ὅρα ρήτορας πατριώτας, ἐφημεριδογράφους, δικηγόρους].

Ἄλλ' ὁμιλοῦν τόσῳ εὐγλωττα τ' ἀποτελέσματα μόνα τους, ὥστε νομίζω ὅτι δὲν παρίσταται ἀνάγκη οὔτε νὰ ἐξετασθῇ, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον τὸ ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα ἀποπειρᾶται νὰ καταστήσῃ ἐλκυστικὴν καὶ ἐνδιαφέρουσιν τὴν διδασκαλίαν ὅπως διὰ τῆς συνηθείας ἀνατραφῇ καὶ ἀναπτυχθῇ ἡ θεληματικὴ Προσοχὴ τοῦ Ρωμηόπουλου, τὴν ὁποίαν ὁ Ferrier θεωρεῖ ἀνάλογον μὲ τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος.

Καθόσον θεωρῶ αὐταπόδεικτον, ὅτι ἡ εὐεργετικὴ συνηθεὶς τῆς συχνῆς διὰ τῆς προσοχῆς προσκλήσεως εἰς ἐνέργειαν τῆς ἀνασταλτικῆς δυνάμεως, τῆς θελήσεως, δὲν ἀποκτᾶται βεβαιότατα εἰς τὰς ἀποκοιμισμένας τάξεις τῶν σχολείων μας, ὅπου ὁ μὲν δάσκαλος ἀραδεδιχῆται γραμματικούς καὶ συντακτικούς καὶ παντὸς εἶδους κανόνας, ἀποφθέγματα ἢ ἀξιώματα, τὰ δὲ πτωχὰ πλάσματα, ἀδιάφορα πρὸς ὅσα κοπανᾷ, ἀντιῶντα παραμένουν στὰ θρανία τους ὑπομέροντα τὰ μονότονα μαθήματα.

Εἶμαι μάλιστα βέβαιος ὅτι καὶ οἱ Δάσκαλοι θὰ ὁμολογήσουν, πῶς ἀρμόδιοι ν' ἀναθρέψουν τὴν προσοχὴν τοῦ παιδιοῦ δὲν εἶνε οἱ τελείηδες κανόνες, ἀλλὰ οἱ γνώσεις τῶν παιδιῶν καὶ τῶν πραγμάτων, οἱ ὁποῖοι ἀφήνουν τὸ παιδί ἐλεύθερον νὰ μαθῇ μόνον τοῦ, οἱ ὁποῖοι ὀλιγοτέρους κανόνας τοῦ κανοναρχοῦν καὶ περισσότερον τοῖ δείχνουν τὸν τρόπον νὰ τοὺς βρῇ, οἱ ὁποῖοι τοῦ συχνοῦν «Ζήτη» καὶ ἐκεῖνο «Βρίσκει», οἱ ὁποῖοι δὲν φροντίζουν νὰ καταστήσουν τὸν νέον **Πε-παιδευ-μένον** ἀλλ' ἐπιδεικτικὸν παιδείας.

Καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι δὲν θὰ γελασθῇ κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ ἐλκυστικὴν καὶ ἐνδιαφέρουσιν τὴν δι' ἐπιβολῆς ἐνεργουμένην διδασκαλίαν τῶν Δασκάλων, οἱ ὁποῖοι ἀγνοοῦν καὶ τ' ὄνομα τῆς δι' ὑποβολῆς καὶ διὰ τῶν πραγμάτων διδασκαλίας, ἥτις μόνον διεγείρει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μαθητοῦ, ἐπιτρέπουσα τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀτομικῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τὴν ἐξασφαλίζουσιν τὴν πνευματικὴν προσπάθειαν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ παρέχει εἰς αὐτήν.

Κ' ἐπὶ τέλος δὲν πρέπει οὔτε λόγος νὰ γίνεταί περὶ ἀνατροφῆς τῆς θεληματικῆς προσοχῆς στὸν τόπον μας, ἐφ' ὅσον δὲν ἀναγνωρίζεται, ὅτι σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν εἶνε τὸ φόρτωμα τῆς μνήμης ἀπὸ γνώσεις ἀχρήστους καὶ περιττὰ στολίδων τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἡ διαμόρφωσις τοῦ διὰ κατὰλλήλου ὑποδείξεως τῶν χρησίμων μελετῶν, αἱ ὁποῖαι τρέφουν τὸ πνεῦμα καὶ πρὸ πάντων τὸ συνειθίζουν νὰ ἐνεργῇ, νὰ θέλῃ, νὰ προσέχῃ.

Κατόπιν τῶν ὧν εἶπαμε, ἐὰν παραθέσωμεν τὰ παιδαγωγικά αξιώματα τοῦ πολιτισμένου κόσμου καὶ τὰ ισχύοντα στὸ Ρωμῆικο.

<p>A) ὁ διδάσκων πρέπει νὰ εἶνε ὁ εἰσηγη-
τῆς τῆς ἀτομικῆς ἐρεῦνης.</p> <p>B) Ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ εἶνε πάν-
τοτε εὐχάριστος.</p> <p>C) Ἡ διδασκαλία δὲν πρέπει νὰ εἶνε
δογματική.</p> <p>D) Ἡ Γραμματική εἶνε ὁ τύπος τῆς
δογματικῆς διδασκαλίας.</p> | <p>A) «Πίστευε καὶ μὴ ἐρεῦνα».</p> <p>B) Ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ τρέμῃ στὴν
ιδέα τοῦ Σχολείου.</p> <p>Γ) Ὅτι λέει ὁ δάσκαλος πρέπει ἐν
χορῷ νὰ τὸ ἐπαναλάβουν τὰ παιδιὰ.</p> <p>Δ) α' Ἀπὸ Γραμματικῆς δεῖ ἄρχεσθαι
καὶ εἰς Γραμματικὴν ἀνχαύεσθαι».</p> |
|--|---|

Θὰ νοιώσουμε γιὰτὶ οἱ ξένοι ξέρουν νὰ παρατηροῦν, νὰ σκέπτονται καὶ νὰ δημιουργοῦν, ἐν ᾧ οἱ Γραμματισμένοι Ρωμηοὶ ἐξωφλοῦν μὲ τὰ τρανὰ λόγια καὶ ξεφουρνίζουν ἀπὸ τὰ κεφάλια τοὺς πάθη τοῦ δὲν ἐννοιωσαν ποτέ.

Καὶ θὰ δοῦμε ὅτι αἰτία τῆς ἡλιθιότητος τοῦ Λογιωτάτου εἶνε ἡ Σχολαστικὴ ἀνατροφή, ἡ ὑποία δὲν ἀναπτύσσει τὰς ἐνεργητικὰς ιδιότητας τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ μετατρέπει τὸ πνεῦμα εἰς ἀποθήκην ἀχρήστου διὰ τὴν ζωὴν καὶ παλαιοῦ ὑλικοῦ κανόνων, λέξεων καὶ ρητῶν.

Κ' ἐπὶ τέλους ἡ συγκριτικὴ μελέτη τοῦ πίνακος θὰ φανερώσῃ στὸν καλῆς θελήσεως ἀναγνώστη τὴν λόγον ἔνεκα τοῦ ὁποίου οἱ Γραμματισμένοι Ρωμηοὶ πά-
σχουν ἀπὸ τὴν νόσον Ἀβουλίαν, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ Σχολαστικισμοῦ τῆς ἀνατροφῆς των, ἀνίκανοι νὰ ἐργασθοῦν, νὰ παρατηρήσουν νὰ δημιουργήσουν, νὰ θελήσουν, εἴτε ὡς πολιτευόμενοι, εἴτε ὡς φιλόλογοι, εἴτε ὡς ἐπιστήμονες, εἴτε ὡς καλλιτέχναι.

Μεθ' ὅλα ταῦτα φαντάζομαι κάποιον ἀναγνώστη συντηρητικὸν καὶ μορφω-
μένον ἀντιλέγοντα καὶ ἀποροῦντα καὶ ἐρωτῶντα.

Εἶνε γνωστὰ καὶ σωστὰ καὶ γνωστὰ ὅσα εἶπες, ἀποδώσας εἰς τὴν ἀδυνα-
μίαν τῆς παρατηρήσεως τὴν ἑλλειψιν ντόπιων ἔργων καὶ νόμων συμφώνων μὲ τὰς
ἀνάγκας τῆς χώρας, καὶ ὅσα ἐξέθεσες διὰ νὰ δείξῃς ὑπεύθυνον τῆς τοιαύτης ἀδυ-
ναμίας τὴν ἐλαττωματικὴν ἀνατροφήν τῆς θελήσεως, τῆς προσοχῆς καὶ τῶν
ἐνεργητικῶν ἐν γένει ιδιοτήτων τοῦ πνεύματος.

Καὶ εἶνε μὲν ἀκριβῆ, ἀλλὰ πασίγνωστα καὶ προκατακλισμιαῖα, διὰ νὰ μὴ πῶ
περιττά, ὅσα ἀράδεικας προτερήματα τῆς διὰ τῶν πραγμάτων καὶ δι' ὑποβολῆς
ἐνεργουμένης διδασκαλίας, καὶ ὅσα ἐπιχειρήματα παρέταξες κατὰ τῆς αξιωμα-
τικῆς διδασκαλίας.

Καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι ἐπίδειξις γνώσεων ἢ προσαγωγή γνώμων ὑπὲρ τῆς με-
θοδου τῆς ἀπ' εὐθείας καὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων παρατηρήσεως τῶν πραγμάτων,
ἀφοῦ εἶνε δεδομένον, ὅτι ἐτέθησαν ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς κατὰ τοὺς 4 τελευ-
ταίους αἰῶνας τὰ θαυμάσια τῆς Εὐρώπης πνεύματα, ἀπὸ τὰ ὅποια ὡς ἀπὸ ὧ
κεανοῦ δύναται ν' ἀντλή ὁ νεώτερος αἰωνίως ἀποδείξεις, σκέψεις, παρατηρήσεις.

Καὶ εἶνε ἀναχρονισμὸς καὶ σκιαμαχία ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς δογματικῆς διδα-
σκαλίας, ἀφότου τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦ Yverdon ἐθεωρήθη ὡς εὐτυχῆς ἐφαρ-
μογὴ τῶν θεωριῶν τοῦ Rousseau ἢ τοῦ Comenius, καὶ ἀφότου ἕκαστος τῶν
ἐκλεκτῶν κηδεμόνων ἢ ὁπαδῶν τῆς μεθόδου τοῦ Pestalozzi, ἐπροθυμοποιήθη νὰ
ἐπιτύχῃ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του. Διὰ τοῦτο ἦτο
ὑπερᾶρκετό νὰ λεχθῇ ἀπλῶς, ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἢ οἱ Σκανδιναβοί, ἢ ἄλλος πολι-
τισμένος λαὸς ἔχει διάφορον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, διὰ νὰ σημειωθοῦν αἱ ἀσυμ-
φωνίαι ὡς ἐλαττώματα τοῦ δικοῦ μας.

Ἡ ἔτσι ἢ ἄλλοιως ὅμως, τὸ ὅτι οἱ μάλιστα πολιτισμένοι λαοὶ ἔχουν ἀνώτερο
μορφωτικὸν σύστημα τοῦ ἰδιοῦ μας δὲν εἶνε ἀποκάλυψις, οὔτε θαῦμα. Εἶνε φυ-
σικὴ συνέπεια κοινωνιολογικοῦ νόμου κατὰ τὸν ὅποιον : τὸ ποιὸν τοῦ ἐκπαιδευ-
τικοῦ συστήματος ἀποδεικνύεται ἀνάλογον τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Κρά-
τους. Ἀλλὰ νομίζω δὲν ἔπρεπε βικτικὸς νεωτεριστῆς καὶ ἐπικριτῆς νὰ λητμο-
νήσῃ, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἶνε νεώτερον καὶ ἀμόρφωτον καὶ ὅτι τὸ ἐκπαι-
δευτικὸν τοῦ συστήματος εἶνε μὲν ἐλαττωματικὸν ἀλλ' ἀνάλογον τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ
ἑλλοῦ Κράτους καὶ ὅτι ἀργὰ καὶ κατ' ὀλίγον μορφούμενο καὶ ἐκπολιτιζόμενον θ' ἀ-
ποκτήσῃ σωστότερον καὶ ἀληθινὰ μορφωτικὸν σύστημα.

Καὶ ἔσα ἔσα ἤθελα νὰ μάθω—καθόσον τὸ ὑπεστήριζες καὶ αὐτὸ πρὸ πάντων
ἀποτελεῖ τὸ μεγάλο ἐρώτημά μου—Πῶς εἶνε δυνατόν ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι **πρὸς**
τοῦτο (διὰ ν' ἀποκτήσουμε ἀληθινὰ μορφωτικὸν σύστημα) θὰ παρσταθῇ ἀνα-
πόφευκτος ἡ ἀνάγκη τῆς παραδοχῆς ὡς ἐπιτήλου γλώσσης τῆς Ὀμιλουμένης ;

×

Εἰς τὸν φανταστικὸν ἐνιστάμενον θὰ ἠδυνάμην ν' ἀπαντήσω. Τὰ νέα Κράτη
ἔχει μόνον μορφοῦν, ἀλλ' ὀφείλουν νὰ χρηποῦνται τῶν συμπερασμάτων τῶν μεγάλων
ἀγώνων ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν μεγάλων δημιουργῶν τοῦ Πολιτισμοῦ Κρη-
τῶν, διὰ τὰ ὅποια καὶ μόνον ἐφαρμόζεται ἐπακριβῶς ὁ ἀνκερθεῖς νόμος τῆς
Κοινωνιολογίας.

Ἐχουν δὲ καθῆκαν οἱ μικροὶ λαοὶ νὰ μὴ ἐπιμένουν εἰς τὰς ἀνθυγιεινὰς διὰ τὸ
πνεῦμα μεθόδους, καθόσον ὀφείλουν νὰ δυνύσουν τοὺς βαθμοὺς τοῦ πολιτισμοῦ
εἰς πολὺ ὀλιγότερον χρόνον ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς λαοὺς. Καὶ φυσικὰ μὲν εἶνε

νὰ ὕστερον κατὰ πολὺ περὶ τὴν ἐφαρμογὴν, ἀλλὰ νὰ μὴ τεθκοῦν ἀμέτῳ τὴν ἰοχὴν εἶνε ἀσέβεια καὶ εἶνε μωρία, ἐὰν δὲν εἶνε αὐτοκτονία.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος μάλιστα νομίζω, ὅτι ξεροκερχλὶκ μουλκρίου καὶ θαλασσινὴ διακρίνει τὴν ἐπιμονὴν μας καὶ προσκόλλησιν μας εἰς τὸ ἀρχαῖο σύστημα ἐκπαιδεύσεως. Διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ μὲν Λάσκαλοι δὲν δυσκολεύονται καὶ πάλιν ν' ἀποκαλέσουν ἀπροσδιονύτους τοὺς Εὐρωπαίους, οἱ δὲ Γραμματισμένοι μας δὲν θὰ ἐδίσταζον καὶ τώρα νὰ χειροκροτήσουν ἐνθουσιασμένοι τοὺς Μιστριώτας.

Διαβλέπω δηλαδὴ καὶ ἐδῶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἰοῦ τοῦ Σχολαστικισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ὀλέθρια καμώματα καὶ τερτίπις νομίζω ὅτι κίνω ἔργον πετριωτικὸν νὰ τ' ἀποκαλύπτω.

Καὶ εἶνε ὁ Σχολαστικισμὸς ὁ ὅποιος καὶ πάλιν ἐπιχειρεῖ νὰ περάσῃ τὸ χαλινάρι στὴν οὐρὰ τοῦ Γαϊδάρου (Il lui fault faire brider l'asne par la queue. Moutaigne) φανταζόμενος ὅτι προχωροῦμεν ἐμποδίζοντας τὴν ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν.

Διότι αὐτὸς ἐννοεῖ καὶ θέλει τοὺς μαθητὰς λογοφίλους καὶ ὄχι φιλολόγους, ὅπως ἀπεκάλει ὁ Ζήνων τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μάθουν τὰ πράγματα. Διότι αὐτὸς ἀρέσκεται καὶ μαθαίνει καὶ τοὺς Ἰωμχοὺς ν' ἀρέσκονται εἰς λόγια εὐχεα καὶ μὲ λίγον νόημα (Plus sonat quam valet. Σενέκας).

Καὶ εἶνε ὁ Σχολαστικισμὸς ὁ ὅποιος δὲν ἐννοεῖ ὅτι Λέξεις Γραμματικαὶ καὶ Συντακτικὰ ἔγειναν διὰ νὰ βοηθοῦν καὶ ὑπηρετοῦν τὴν Σκέψιν καὶ ὄχι διὰ νὰ διοικοῦν καὶ νὰ βραχνίζουν τὰ μυαλά. Διότι εἶνε αὐτὸς ὁ ὅποιος ἐπιβάλλει τὴ Νεκρὴ γλῶσσαν, νομίζοντας ὅτι ἡ Ἰλῶτισσ ἔχει τὴν εὐγένειαν καὶ ὄχι τὸ Νόημα, μὴ ἐννοῶν ὅτι ὁποιος κατέχει τελείως τὸ πρᾶγμα ἐκ παρατηρήσεως θὰ τὸ ἐξωτερικεύσῃ ἄρτιον καὶ μὴ παντομίμῃς σχήματα ἐν ἀνάγκῃ, το ὅποιον εὐγλωττότητα ὑποσημαίνει παλαιὰ Γαλλικὴ παροιμία «Que le Quascon y arrive si le François n'y peult aller», καὶ τὸ ὅποιον διδάσκει καὶ ὁ Ὁράτιος ὁ Δάσκαλος! «Verbaque praevisam rem non invita sequuntur».

Καὶ θὰ ἤρκει νὰ συμπράνω: Ὅτι ἐφόσον δὲν ἀπαλλοτρίωθετ ἀπὸ τὴ Σχολαστικὴ λατρεῖα τῆς Νεκρῆς δὲν θὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὰ νόχια τῆς Ἀδουλίας, διότι τὸ ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα εἶνε στενὰ συνδεδεμένο μὲ τὴ διδασκαλίαν τῆς γλώσσης.

Ἀλλὰ νοιώθω τὴν βραδίαν ν' ἀρχαδιάσω ἕσα περισσώτερη δοκιμὴν μὲν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι: Καὶ μόνον ἡ διδασκαλία τῆς Νεκρῆς γλώσσης ἀντιστρέφει καὶ μακρταίνει τὴν θεληματικὴν προσοχὴν καὶ ἐπομένως τὰς ἐνεργητικὰς δυνάμεις τοῦ πνεύματος.

(ἀκολουθεῖ).

Στέφανος Ραυδῆς.